

Голас Радзімы

№27
(2533)

3 ліпеня 1997 г.
Выдаецца з 1955 г.

Цана 1 000 рублёў.

СЛАЎНЫ ГОРАД НА БЯРЭЗІНЕ

На крутым беразе Бярэзіны шырока і прывольна раскінуўся Бабруйск — адзін са старэйшых гарадоў Беларусі. Упершыню ён упамінаецца ў летапісе пад 1363 годам.

НА ЗДЫМКУ: будынак Цэнтральнай раённай бібліятэкі ў Бабруйску (помнік архітэктуры).

(Заканчэнне фотарэпартажу на 3-й стар.).

ВЯРТАННЕ ДА МІЦКЕВІЧАЎСКІХ РЭАЛІЯЎ, альбо ВАНДРОЎКА Ў КАЛДЫЧЭЎСКАЕ ЗАВОССЕ

Маленства край! Ты з намі да сканання,
Святы і чысты, як першае каханне.

А. Міцкевіч.

Непрыкметна набліжаемся да 200-годдзя з дня нараджэння на свет Божы слаўтай постаці, якой ганарыцца гістарычная Наваградчына. Ганарыцца Беларусь, Летува, Польшча... Усё славянства, прагрэсіўнае чалавецтва. Надыходзіць часіна, калі будзе ўрачыста ўшаноўвацца вялікі сын беларускай зямлі, геніяльны творца, гуманіст, барацьбіт за вольнасць усіх людзей і народаў. Імя яму Адам Міцкевіч. Пра яго напісана значная колькасць допісаў, нарысаў, рэфератаў, мноства кніг на розных мовах.

З гэтай нагоды хочацца і самому прыгадаць тое, што хваляе, заўжды натхняла, клікала пе-

ражанню ЮНЕСКА 1998 год аб'яўлены Годам Міцкевіча — нашага слаўтага земляка, калі будучы ўшаноўвацца 200-я ўгодкі з дня яго нараджэння. У студзені-лютым 1990 года "Голас Радзімы" на сваіх старонках змяшчаў гісторыка-біяграфічны нарыс Уладзіміра Урбановіча з Валеўкі пад назовам "Адам Міцкевіч і Наваградчына". У ім расказвалася, адкуль паходзіў род вялікага паэта, пра яго бацькоў, калі і дзе ён нарадзіўся, пра дзяцінства і школьныя гады. Публікацыя нарыса вядомага настаўніка і краязнаўцы вельмі прыхільна была сустрэта чытачамі газеты.

Агульнавядома, што гістарычная Наваградчына з'яўляецца радзімай Адама Міцкевіча. Найперш, гэта Баранавіцкі, Карэліцкі і Наваградскі раёны, дзе ў асноўным размешчаны памятныя мясціны паэта. У Завоссі Баранавіцкага раёна, дзе ён нарадзіўся, Міцкевічаўскім камітэтам устаноўлены помнік-абеліск. Навуковыя супрацоўніцы Дома-музея Адама Міцкевіча ў Наваградку мяркуюць, што вялікі паэт сапраўды нарадзіўся ў Завоссі, але не ў тым, што ля Калдычэўскага возера (Баранавіцкі раён), а пад Наваградкам. Таму рэдакцыя газеты звярнулася да гісторыка-славяна, міцкевічазнаўцы Льва МІРАЧЫЦКАГА з прапановай разабрацца з узніклым пытаннем, выказаць свае довады.

ранесціся ў думках да мілых і дарагіх сэрцу мясцін, адкуль пачынаўся ягоны жыццёвы шлях да пазнання навакольнага свету. Гэта ж і мае блізкія, родныя мясціны, якія знаходзяцца ў маляўнічай Сэрвацкай даліне. Найперш — невялікая вёска Баяры, што прытулілася на прыгорку непдалёку ад мястэчка Цырын (знаўцы даўніны выводзяць яго фінскае паходжанне — як "Цуд над ракою"). З паўночнага боку прасціраўся шыкоўны двор землеўладальнікаў Жывіцкіх — Мураваны Асташын з руінамі Кальвінскага збору і старадаўнім пахавальным склепам, што не раз хвалявалі тамяніцамі няпісанай гісторыі.

(Заканчэнне на 7-й стар.).

З «КРЭСАЎ УСХОДНІХ»

БЕЛАРУСКІ ДРУК І «ДЭМАКРАТЫЧНЫ ПАРЛАМЕНТАРЫЗМ»

Важнасць пазначанага тут перыяду ў гісторыі Беларусі (з моманту падпісання Рыжскага мірнага дагавора да перавароту Пінсудскага) несумненная. Менавіта ў першыя пасляваенныя гады ў Польшчы, куды ўваходзіла заходняя частка Беларусі, ішоў не проста складаны працэс адраджэння дзяржаўнасці, які сам па сабе заслугоўваў пільнай увагі, але і, што асабліва важна, станаўленне Рэчы Паспалітай II ў новых межах. Сацыяльна-палітычны арганізм, які толькі нараджаўся, патрабаваў максімуму інфармацыі з так званых "крэсаў усходніх" (усходніх ускраін). Адным з галоўных інфармацыйных каналаў таго часу з'яўляўся перыядычны друк, што служыў правадніком урадавых ідэй і інструментам інтэграцыі зямель.

Правы друк у Заходняй Беларусі доўгі час рэгуляваліся распараджэннем камісара ўсходніх зямель "Аб часовых правілах для прэсы" ад 17 ліпеня 1919 года.

Нягледзячы на тое, што свабода друку была абвешчана ў Канстытуцыі 1921 года (104—105), заканадаўчая база ў галіне сродкаў масавай інфармацыі доўгі час не распрацоўвалася.

І толькі 10 мая 1927 года было падпісана спецыяльнае распараджэнне прэзідэнта аб друку. (Новыя правы прымаўся таксама ў лютым 1930 года і лістападзе 1938 года).

Менавіта на тэрыторыі Заходняй Беларусі найбольш ярка праявіліся вынікі палітычнай блізарукасці кіруючых колаў, адсутнасці цэльнай канцэпцыі ў галіне друку і нацыянальнага друку, у прыватнасці. Адна з галоўных прычын — частая змена кіруючых кабінетаў, заклапочаных большай часткай нестабільнай знешнепалітычнай і эканамічнай сітуацыяй у краіне. (Толькі за перыяд з ліпеня 1920 года па май 1926-га змянілася 9 кабінетаў).

(Заканчэнне на 5-й стар.).

ПАШТОЎКА З БЕЛАРУСІ

Лета майго дзяцінства.

Фота Валерыя БЫСАВА.

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

ДЗЕНЬ БЯДЫ — 23 ЧЭРВЕНЯ

ПАЧАТАК ПАДЗЕІ

Гэтую дату, напэўна, запомняць да канца жыцця сённяшнія жыхары Беларусі. У панядзелак, 23 чэрвеня, надвячоркам, ураган страшнай моцы абрынуўся на Беларусь. Такаго шаленства стыхіі не прыгадаюць нават доўгажыхары. Пацярпелі Мінская і Брэсцкая вобласці. На Брэсцчыне ўраган прайшоў па 6 раёнах, пацярпела 132 населеныя пункты, загінуў адзін чалавек, знішчана больш за 12 тысяч гектараў пасеваў. На Міншчыне яшчэ больш разбурэнняў — у 9 раёнах пацярпелі 1 410 населеных пунктаў, два чалавекі загінулі, 33 былі паранены, знішчана 58 тысяч гектараў пасеваў. Паламаны, павыварочваны з карэннем лес, парваны лініі электраперадач, разбурана палатно шасейных дарог... Велізарных памераў страты яшчэ да канца не падлічаны. Але дзяржава з першых хвілін трагедыі не пакінула ў бядзе людзей. Перапыніўшы свой адпачынак, вярнуўся з Сочы ў Мінск Прэзідэнт А. Лукашэнка, каб асабіста заняцца неадкладнымі справамі па аказанню дапамогі пацярпелым ад стыхіі раёнам. Урад выдзеліў Мінскай і Брэсцкай абласцям грошы на аднаўленне разбуранай гаспадаркі.

Адгукнулася на наша гора Расія. 25 чэрвеня ў Мінск прыбыў міністр па надзвычайных сітуацыях Расійскай Федэрацыі Сяргей Шойгу, разам з ім каманда расійскіх выратавальнікаў і іншых спецыялістаў. Прынята рашэнне аб аказанні Беларусі неабходнай дапамогі.

НА ЗДЫМКАХ: пасля ўрагана.

НА СЕСІІ ААН

ЧАЛАВЕЦТВА
Ў XXI СТАГОДДЗІ

23 чэрвеня пачала работу XIX спецыяльная сесія Генеральнай Асамблеі ААН. У ёй удзельнічае дэлегацыя Рэспублікі Беларусь, якую ўзначальвае міністр замежных спраў Іван Антановіч.

Цяперашняя сесія разгледзіць шэраг важных аспектаў фарміравання парадку дня развіцця чалавецтва на XXI стагоддзе.

Кіраўнік знешнепалітычнага ведамства Беларусі таксама выступіў на форуме і прадставіў падыходы нашай краіны да вызначэння стратэгіі развіцця ў будучым стагоддзі.

Акрамя ўдзелу ў пасяджэнні сесіі Іван Антановіч сустрэнецца з Генеральным сакратаром ААН Кофі Ананам, а таксама з міністрамі замежных спраў шэрагу дзяржаў, кіраўніцтвам Фонду Сораса.

БЕЛАРУСЬ І СВЕТ

НА ЭКАНАМІЧНЫМ ФОРУМЕ

3 26 па 29 чэрвеня дэлегацыя Рэспублікі Беларусь на чале з прэм'ер-міністрам Сяргеем Лінгам знаходзілася ў Швейцарыі, дзе прыняла ўдзел у эканамічным форуме Кран-Мантана.

Кіраўнік беларускага ўрада выступіў на пленарным пасяджэнні "Беларусь на скрыжаванні Еўропы — узаемадзеянне паміж напрамкамі інтэграцыі". У ходзе пасяджэння прайшоў тэлефон-інтэрв'ю з Прэзідэнтам нашай краіны Аляксандрам Лукашэнкам.

У час работы форуму прэм'ер-міністр Беларусі Сяргей Лінг правёў шэраг двухбаковых сустрэч з кіраўнікамі дэлегацый Эстоніі, Румыніі, Славакіі, Славеніі, Македоніі, Харватыі, Марока, Лівана і Еўрапейскай камісіі.

3 20 чэрвеня ў Віцебску пачаліся VII Міжнародныя Шагалаўскія дні і II Міжнародны Шагалаўскі пленэр, прысвечаныя 110-годдзю з дня нараджэння Марка Шагала. Горад, што ўтульна размясціўся на зялёных жывалісных узгорках на берагах Віцьбы і Дзвіны, сустрэў гасцей сонечным надвор'ем і гасціннасцю сваіх гаспадароў. У Віцебск прыехалі мастакі з розных краін свету: Германіі, Ізраіля, Швейцарыі, Літвы, Расіі, Польшчы, Францыі, Латвіі, Грэцыі. Беларусь прадстаўляюць В. Альшэўскі, С. Грыневіч, А. Ізоітка, Н. Кірзеў, С. Кірушчанка, А. Ксяндзоў, Р. Несцераў, Ю. Несцярчук, А. Смаляк, С. Цімохаў, у тым ліку віцебскія мастакі У. Вітко, В. Ляховіч, А. Чміль. Такім чынам, пленэр стаў яскравай з'явай культурнага жыцця не толькі Беларусі, але і ўсяго свету. У рамках II Міжнароднага пленэра пройдуць наступныя мерапрыемствы: прэс-канферэнцыя, адкрыццё выставы твораў М. Шагала з музея імя М. Шагала (г. Ніцца) і фонду іды Шагала ў Мастоцкім музеі г. Віцебска, адкрыццё Дома-музея М. Шагала па вул. Пакроўскай, VII Міжнародныя Шагалаўскія чы-

ВІЦЕБСК, ШАГАЛ І МАСТАЦТВА

тани "Марк Шагал. Віцебск. Парыж", адкрыццё выставы I і II Міжнародных пленэраў, прысвечаных М. Шагалу.

У першы ж дзень у Фестывальным цэнтры г. Віцебска адбылася сустрэча мастакоў, крытыкаў, прэсы з прадстаўнікамі гарадской улады, а таксама старшынёй Шагалаўскага камітэта, пазтам Давідам Сімановічам, аўтарам многіх вершаў, прысвечаных вялікаму мастаку XX стагоддзя. У Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай драматыч-

ным тэатрам імя Я. Коласа адбылося ўрачыстае адкрыццё пленэра і II фестывалю "Скрыпка Шагала". Пасля афіцыйнай часткі выступілі Дзяржаўны камерны хор Рэспублікі Беларусь пад кіраўніцтвам Ігара Мацікова і ансамбль са-лістаў "Класік — авангард", мастацкім кіраўніком якога з'яўляецца Уладзімір Байдаў. Цудоўнае спяванне і музыка стварылі ў зале атмасферу свята — Віцебска, Шагала і мастацтва. У выставачнай зале Саюза

мастакоў адкрылася выстава мастакоў Віцебска і Віцебскай вобласці, прысвечаная жыццю і творчасці Марка Шагала. А наперадзе гасцей і ўдзельнікаў пленэра чакаюць яшчэ два тыдні творчай працы, цікавых сустрэч, культурных падзей у горадзе, над якім лунае анёл са скрыпкай...

Тაცцяна ШЫМАНСКАЯ.

НА ЗДЫМКУ: урачыстае адкрыццё II Міжнароднага Шагалаўскага пленэра ў тэатры імя Я. Коласа ў Віцебску.

У З'ЕЗД БНФ

ЗЯНОН ПАЗНЯК ЗАСТАЕЦЦА

21 чэрвеня ў Мінску адбыўся чарговы V з'езд Беларускага народнага фронту, на якім 98 працэнтаў дэлегатаў ад усіх рэгіянальных структур гэтай арганізацыі прагаласавала ў падтрымку Зянона Пазняка як лідэра БНФ.

За дзень да пачатку з'езда міліцыя арыштавала выконваюча абавязкі старшыні БНФ Лявона Баршчэўскага, які мусіў адбыцца пяцісутачны арышт па рашэнню Савецкага райсуда горада Мінска за ўдзел у масавай акцыі 23 сакавіка, прысвечанай 79-й гадавіне БНР. Аднак пасля таго, як аб гэтым арышце пачалі паведамляць многія замежныя сродкі масавай інфармацыі, і ў першую чаргу расійскія тэлеканалы, кіраўніцтва Галоўнага ўпраўлення ўнутраных спраў Мінгарвыканкома прыняло рашэнне аб тым, каб адпусціць Баршчэўскага на дзень падпіску для ўдзелу ў чарговым з'ездзе сваёй арганізацыі.

Такім чынам, з'езд БНФ прайшоў па запланаванаму раней сцэнарыю. На ім прысутнічаў 321 дэлегат з 375 вылучаных. У БНФ, паводле інфармацыі яго лідэраў, цяпер зарэгістравана звыш чатырох тысяч сяброў, якія маюць членскія білеты, і некалькі дзесяткаў тысяч прыхільнікаў. Гэта, відавочна, самая буйная апазіцыйная партыя ў нашай краіне.

Асабіста прыбыў на чарговы з'езд Зянон Пазняк, які другі год знаходзіцца ў эміграцыі і атрымаў палітычнае прыстанішча ў ЗША, не рызыкнуў. Але дэлегаты змаглі выслухаць саракахвілінны даклад свайго лідэра, які быў запісаны на відэаплёнку і агучаны на пачатку з'езда. У сваім дакладзе З. Пазняк заявіў, што сутнасцю дзейнасці БНФ павінен стаць "беларускі нацыянальна-вызваленчы рух".

БЕЛАРУСКИ «ФОРД»

У пасёлку Абчак пад Мінскам, дзе размясцілася СП "Форд Юніён", сабралася першая партыя — 20 "беларускіх" машын дзюх мадэляў "Форд-эскорд" і "Форд-транзіт". Пакладзены добры пачатак выпуску ў нашай краіне першых легкавых аўтамабіляў прэстыжнага класа.

"Нованароджаных" блаславіла група дэпутатаў Нацыянальнага сходу Рэспублікі. Дырэктар прадпрыемства Ніл Кемпбел правёў з імі азнаямленчую экскурсію. Госці засталіся вельмі задаволенымі новай вытворчасцю.

Дарэчы, у перспектыве частка камплектуючых для "фордаў" будзе вырабляцца ў Беларусі. А гэта і патанненне кошту машын, і новыя рабочыя месцы.

СТЫПЕНДЫЯТЫ ПРЭЗІДЭНЦКАГА ФОНДУ

У Мінску, у Маладзёжным тэатры эстрады, адбыўся канцэрт стыпендыятаў спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі. Юныя таленты нашай рэспублікі прадэманстравалі свае дасягненні ў абраным відзе мастацтва, парадавалі глядачоў і строгае журы высокім выканаўчым майстэрствам, пацвердзіўшы тым самым сваё права называцца стыпендыятамі фонду.

НА ЗДЫМКУ: юныя артыстаў віншуе з выдатным выкананнем народны артыст СССР Мікалай ЯРОМЕНКА.

АДУСЮЛЬ ПАКРЫСЕ

ПОМНІК-БЮСТ Адаму Ягоравічу Багдановічу — вучонаму-этнографу, фалькларысту і мовазнаўцу, бацьку класіка беларускай літаратуры Максіма Багдановіча будзе ўстаноўлены на яго радзіме ў гарадскім пасёлку Халопенічы Крупскага раёна. Такое рашэнне прыняў Савет Міністраў Беларусі.

КАМПАНИЯ агульнага рынку Паўднёвай Амерыкі "Меркасур" зрабіла заказ на пастаўку комплексу "Палессе" і іншай тэхнікі, якая вырабляецца на "Гомсельмашы". У бліжэйшы час плануецца падпісаць кантракт.

НЯДЗЕЛЬНАЯ школа адкрылася ў царкве ў вёсцы Нікалаева на Мёршчыне. Дзеці тут будуць вывучаць Закон Божы, царкоўнаславянскую мову, спяваць у царкоўным хоры, займацца царкоўным рукадзеллем.

МІНІСТЭРСТВА адукацыі Рэспублікі Беларусь арганізавала двухтыднёвыя курсы для настаўнікаў беларускай мовы, якія жывуць і працуюць за мяжой. Дваццаць настаўнікаў з Польшчы, Латвіі, Літвы і Башкартастана займаюцца ў Інстытуце павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых кадраў і спецыялістаў адукацыі.

МАГІЛЁЎ будзе мець свой універсітэт. Калегія Міністэрства адукацыі Беларусі паставіла перайменаваць мясцовы педінстытут імя А. Куляшова ў Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. Куляшова. Задача новай ВНУ — удасканаленне падрыхтоўкі спецыялістаў вышэйшай адукацыі і павышэнне кваліфікацыі навукова-педагагічных кадраў.

СЛАЎНЫ ГОРАД НА БЯРЭЗІНЕ

Шмат чаго пабачыў горад на сваім вяку. Былі ў яго гісторыі слаўныя старонкі, звязаныя з вялікімі падзеямі, з жыццём вядомых людзей. Адна з іх — крэпасць, пабудаваная ў пачатку мінулага стагоддзя, якая стала месцам службы дзекабрыстаў Бястужава-Руміна, Мураўёва-Апостала. Тут нарадзіліся іх вольналюбівыя ідэі, планы звяржэння цара. Але ім не суджана было збыцца.

Горад стаіць на бойкім месцы. Чыгуначныя і шасейныя шляхі, паўнаводная рака спрыялі яго развіццю. Цяпер у ім каля пяцідзiesiąці прамысловых прадпрыемстваў, больш як дваццаць будаўнічых арганізацый, іншыя прамысловыя, бытавыя, культурныя аб'екты.

У Бабруйску развітая дрэвапрацоўчая, харчовая, лёгкая, хімічная, машынабудаўнічая прамысловасць. Славяцца сваёй прадукцыяй «Сельмаш», гарбарны камбінат, завод трактарных дэталей і аграгатаў, футравая фабрыка. Тут дзейнічае буйнейшы ў Еўропе шынны камбінат.

Сённяшні Бабруйск — значны культурны цэнтр нашай краіны. Тэатр драмы і камедыі,

краязнаўчы музей, шматлікія гурты мастацкай самадзейнасці, кінатэатры... Ёсць дзе адпачыць людзям. Ёсць чым ганарыцца. Так, тэатр вядомы з васемнацатага стагоддзя. У 1760 годзе пры езуіцкім калегіуме працаваў школьны тэатр. У 1852 годзе труп В. Дуніна-Марцінкевіча паказала знакамітую справу «Сялянка».

Подых стагоддзяў адчуваецца ў горадзе вельмі моцна. Але і сённяшні дзень Бярэзэ свабоды, плошчы, скверы набываюць сучасны выгляд. Бабруйск расце і прыгажэе.

НА ЗДЫМКАХ: вуліцы сучаснага Бабруйска; Святагеоргіеўская царква.

Фота Віктара СТАВЕРА.

МЫ І НАША ЖЫЦЦЁ

ПРОСИМ УСІХ ЗАХОЎВАЦЬ СПАКОЙ

Памятаеце крылаты выраз — «У Багдадзе ўсё спакойна...»? Кажуць, калісьці ў старыя часы падобным чынам, нібы заклінаючы, прыгаворвалі тамашнія, багдадскія вартаўнікі, пагружваючы бразготкамі, і ліхтаршыкі, запальваючы агні на начных вуліцах горада. Жыхары прыслухоўваліся да іх размераных галасоў, супакойваліся і мірна засыналі ў сваіх дамах. Хаця, магчыма, недзе побач, у глухім завулку, у гэты час некага рабавалі або і забівалі. Але ж... Тое ў Багдадзе — і даўно... Мы ж жывем у Беларусі — і сёння.

Так, у Беларусі і сёння. Аднак, калі добра прыслушачца, хіба не чуецца: «На Беларусі ўсё спакойна...»?

Калі меркаваць па пакуль яшчэ асветленаму праспекту Скарыны ў Мінску, па бадзёрых галасах дыктараў вячэрніх беларускіх тэленавін, якія рапартажы пра паспяховае корманарыхтоўку ў асобна ўзятым калгасе ці саўгасе або візіце прэм'ер-міністра са справядлівым дакпадам у дом для састарэлых, — справы нашы надзвычайныя. Вось і афіцыйная статыстыка паведамляе: у параўнанні з першым кварталам мінулага года сёлета аб'ём таварнай прадукцыі ўзрос на 21,6 працэнта, прыбытак ад гаспадарчай дзейнасці склаў паўтара трыльёна беларускіх рублёў, што ў 3,8 раза болей, чым за аналагічны перыяд. Ды і рэнтабельнасць рэалізаванай прадукцыі дасягнула 10,9 працэнта, што таксама на 6,7 пункта вышэй адпаведнага перыяду 1996 года. Але... Гэтыя вечныя «але»... На некаторых беларускіх

прадпрыемствах, прычым далека не самых дробных, рэалізавана меней 50 працэнтаў вырабленай прадукцыі. Напрыклад, на Мінскім вытворчым аб'яднанні па выпуску аўтаматычных ліній — 40,7 працэнта. Павялічыліся астаткі газовай прадукцыі на складах Мінскага падшыпнікавага завода (на 67 працэнтаў), славуэтага мінскага «Гарызонт» — прадпрыемства па вырабу тэлевізараў (на 84,4 працэнта), Брэсцкага электралямпавога завода (на 52,9 працэнта). Скараціўся аб'ём экспарту ў далёкае замежжа, імпорт жа, наадварот, павялічыўся.

Захоўваецца складанае становішча з энерганосьбітамі. Нядаўна за гэта, а можа і яшчэ за што папаліўся пасадай чарговы міністр. Краіна атрымлівае звонку п'яніную частку ўсіх неабходных ёй энерганосьбітаў, доля якіх у агульнай структуры беларускага імпарту складае 60 працэнтаў. Акрамя таго, апошнім часам у айчынай энергетыцы ўсё больш становіцца адчувальным недахоп вытворчых магутнасцей. Па некаторых звестках, прыкладна палова існуючых электрастанцый і кацельных ужо выпрацавала свой рэсурс, а да 2010 года, калі нічога не прадпрымаць, гэтая лічба вырасце да 90 працэнтаў, у сувязі з чым кіраўніцтва Беларусі, навукоўцы пачалі актыўнае абмеркаванне магчымасці будаўніцтва ўласнай атамнай электрастанцыі. Адпаведныя слуханні праходзілі ў палатах Нацыянальнага сходу. Але парламентарыі так і не прыйшлі да згоды. Думкі падзяліліся, прычым досыць прынцыпова. Дыс-

кусію плануецца працягнуць пазней. Тады ж, магчыма, будзе прынята і канкрэтнае рашэнне. А пакуль...

Пакуль у Гомельскім раёне на магістральным нафтапрадуктаправодзе, які належыць расійскай акцыянернай кампаніі «Транснафтапрадукт», чарговая аварыя. Ад яе пацярпелі не меней 70 гектараў акаляючай тэрыторыі. Існуе меркаванне, што прычынай цяперашняга здарэння, як, дарэчы, і папярэдняга тут жа, стала звычайная зношанасць труб. Хутчэй за ўсё расійская кампанія атрымае свой штраф, але для экалогіі чарнобыльскай Гомельшчыны ад гэтага п'ячэй не будзе.

Сярод найбольш балючых застаюцца на Беларусі і праблемы, звязаныя з ростам інфляцыі і рэгуляваннем курсу нацыянальнай валюты. Па словах старшыні праўлення Нацбанка Генадзя Алейнікава, на пачатку года адбыўся «абвал» «зайчыка», але зараз, сцвярджае ён, наступіла стабілізацыя.

Захоўваюцца цяжкасці з прыцягненнем інвестыцый. На знешняй крыніцы сёння амаль ніякай надзеі няма. А таму робіцца стаўка на грошы, што ёсць унутры краіны, у тым ліку і на зберажэнні насельніцтва. Нацбанк лічыць: на руках у грамадзян знаходзіцца ад 2 да 5 мільярдаў долараў (трымаць свае «запасы» ў беларускіх грашах беларусы пакуль не жадае). Дарэчы, прырост тэрміновых рублёвых зберажэнняў насельніцтва ў банках у параўнанні з мінулым перыядам зменшыўся на 23,5 працэнта, затое валюты набыта больш, чым на 10 трыльёнаў

беларускіх рублёў. Можа таму сёння свабодна купіць канвертуемую валюту стала задачай амаль немагчымай. Шматлікія абменныя пункты нядаўна яе проста перасталі прадаваць. Прыняць доллары ці маркі ў грамадзяніна — калі ласка, а вось прадаць — ні-ні. Такім чынам, кіраўніцтва краіны прымушае насельніцтва «палюбіць» ўласны грашовы «звярынец». Вось толькі, кажучы па-руску, «на-сильно мил не будешь». Хаця, магчыма, «стерпится — сплюбится».

Практычна поўны штыль назіраецца ў прыватызацыйным працэсе. Па дакументах Савета Міністраў, плануецца завяршыць так званую малую прыватызацыю да канца 1997 года. Але бачачы, якімі тэмпамі ўсё рухаецца, у рэальнасць задуманага, здаецца, не верыць ніхто. Калі за другое паўгоддзе мінулага года ў Мінску было выстаўлена на аўкцыёны 33 дзеючыя прадпрыемствы, а прададзена 23, то сёлета прапанавана для продажу толькі сем. Хаця трэба адзначыць, Мінск на агульным прыватызацыйным фоне ў параўнанні з іншымі выглядае яшчэ даволі прыстойна. Мінскія ўлады нават згадзіліся выставіць на аўкцыён некалькі сацыяльна значных гістарычных пабудоў у цэнтры горада. Канешне, робіцца гэта не ад вялікага «рыначнага свербу», проста ў сталічнай казне няма грошай на іх рэканструкцыю. Калі ж сядзець, як сабака на сене, які і сам не гам і другому не дам, то можна згубіць будынкі ўвогуле. Тым больш асабліва хвалявацца няма чаго: Беларусь тая краіна, дзе нацыяналізацыя прыватызаванага

— не такая вялікая складанасць. Было б жаданне. А адпаведнае рашэнне прыняць не праблема. Нядаўна Камітэт дзяржкантролю пасля чарговай праверкі заявіў: не выключана вяртанне некаторых раней прыватызаваных прадпрыемстваў грамадскага харчавання назад пад крылы (кіраванне і кантроль) дзяржавы. Хаця нават беглае знаёмства з прыватызаваным гандлем і паслугамі сведчыць: яны значна больш прывабныя для насельніцтва, бо імкнучца працаваць па сучасных мадэлях і агульнапрынятых ва ўсім свеце крытэрыях. І калі ў прыватным магазіне вы будзеце хутчэй за ўсё жаданым госцем, то ў агульнанародным ніякая ў свеце сіла не прымусяць дзяржаўную прадаўшчыцу вам усміхнуцца.

Дарэчы, пра ўсмешкі. Сапраўды, застаецца толькі ўсміхнуцца, праўда, сума, прачытаўшы, што Рэспубліканскі міжведамасны савет па правядзенню жыллёвай рэформы, абмеркаваўшы канцэпцыю прэзідэнцкай праграмы «Жыллё», унёс некаторыя дапаўненні. У прыватнасці, вырашана: да 2000 года жыллём (не дамамі ці нейкімі асаблівымі апартаментамі, а менавіта «жыллём») павінны быць забяспечаны ўсе інваліды і ўдзельнікі Вялікай Айчыннай вайны, якая, між іншым, скончылася больш чым паўстагоддзя назад. Таксама ёсць меркаванне вярнуць у якасці новага саюзнага (беларуска-расійскага) стары саюзны («эсэсэсэраўскі») гімн. Мабыць, для поўнага шчасця ветэранаў...

«У Багдадзе ўсё спакойна...»
У Беларусі — таксама.

Г. БРАТКО.

Заява датавана 26 мая — чацвёртым днём пасля арышту. Гэтай жа датай памечаны яшчэ два дакументы, таксама ўласнаручна выкананыя — заява наркому ўнутраных спраў Яжову. Вось што ў заяве Яжову: «Будучы арыштаваным 22 мая, прыбыўшы ў Маскву 24, упершыню быў дапытаны 25-га і сёння, 26 мая, заяўляю, што прызнаю наяўнасць антысавецкай змовы і тое, што я быў на чале яе. Абавязваюся самастойна расказаць следству ўсё, што тычыцца змовы, не ўтойваючы нікога з яго ўдзельнікаў, ніводнага факта і дакумента.

Падстава змовы адносіцца да 1932 года. Удзел у ёй прымалі: Фельдман, Алуфуза, Прымакоў, Путна і інш., пра што я падрабязна пакажу дадаткова».

Тухачэўскі піша, што ў 1932 годзе ў яго былі вялікія незадавальненні яго становішчам у наркамаце. Тады і з'явілася думка: з дапамогай даўняга свайго саслужыўца Фельдмана, які ўзначальваў у наркамаце кадравую работу, адабраць групу асоб вышэйшага камсаставу, якая магла б забяспечыць большы ўплыў яго, Тухачэўскага, у арміі. Першапачаткова ў гэтай арганізацыі траціцскага ўплыву не было, але ў далейшым ён быў прынесены Путнам і Прымаковым, якія бывалі за мяжой, дзе падтрымлівалі сувязь з Троцкім. Мэта змовы — захоп улады ў арміі. Натхніцелем яго быў Енукідзе, які давяраў Тухачэўскаму і ганарыўся ім як сваім вылучэнцам (Тухачэўскі пачаў службу ў Чырвонай Арміі ў пачатку 1918 года ў ваенным аддзеле ВЦВК, якім загадваў у той час Енукідзе). Стараліся шкодзіць у галіне ўзбраенняў.

27 мая Тухачэўскі ўласнаручна звяртаецца з заявай да Ушакова, дзе раскайваецца ў тым, што ва ўчарашніх паказаннях сказаў не ўсё: «Так як мае злачынысты бязмерна ўплыві і подлыя, бо я асабіста і арганізацыя, якую я ўзначальваў, займаліся шкодніцтвам, дыверсіяй, шпіянажам і здраджвалі радзіме, я не мог стаць на шлях чыстасардэчнага прызнання ўсіх фактаў... Прашу даць мне магчымае прадкватэ стэнаграфісты, прычым запіўваю вас словам гонару, што ніводнага факта не ўтаю...»

Сёння можна сказаць напэўна, што абяцаныя Тухачэўскім у заяве Яжову ад 26 мая «факты і дакументы» ў справе адсутнічаюць.

Была вядома, акрамя саміх абвінавачваемых і пацярпелых, яшчэ адна група людзей, якія маглі б адказаць на назойлівае і не вырашанае да самага канца пытанне: а навошта ж усе-такі яны самі на сябе напісалі? Гэта тэма, хто вяршыў следства і суд. Але іх сёння нікога ўжо ў жывых не засталася, і пісьмовыя свае сведчанні на гэты конт яны наўрад ці пакінулі.

Аднак нявінныя ахвяры, па народнаму павер'ю, маюць звычай прасіць аб адплате, і яна ў сваю чаргу рана ці позна прыходзіць. Спасцігла яна і капітана дзяржбяспекі Ушакова (Ушамірская) Зіновія. Ён сам быў у 1938 годзе арыштаваны, прызнаўся на следстве ў тым, што з'яўляўся агентам германскіх разведорганаў, быў прыгавораны да вышэйшай меры і расстраляны.

Ва ўласнаручных паказаннях, скардзячыся на збіванні, Ушакоў пісаў, што ён здаўся фізічна, таму што не выносіў не толькі пабоў, але і напамінкаў аб іх. «Можна смела сказаць, што пры такіх збіваннях валявыя якасці чалавека, якімі вялікімі яны б ні былі, не могуць служыць імунітэтам ад фізічнага бяспілля, за выключэннем, можа быць, асобных рэдкіх экзэмпляраў людзей... Мне здавалася раней, што ні пры якіх абставінах я б не даваў ілжывых паказанняў, а вось вымусілі мяне... Мне самому даводзілася біць у Ляфортаўскай ворагаў партыі і Савецкай улады, але ў мяне не было ніколі такога ўяўлення аб пакутах і пачуццях, якія зведаеш пры гэтым».

Далей Ушакоў пісаў з гонарам, што ён выбіў з Фельдмана паказанне аб ваеннай змове, на падставе якога 21 ці 22 мая адбылося рашэнне ЦК аб

арышце Тухачэўскага і шэрагу іншых. Расказаваючы і далей пра свае «заслугі», Ушакоў пахваліўся, што нават у дзень працэсу, раніцай, ён атрымаў ад Тухачэўскага дадатковае паказанне аб Апанасенку і некаторых іншых. Калі арыштаваныя Аронштам і Фішман нічога не расказалі іншым следчым, Ушакоў папрасіў перадаць іх яму і ўжо на наступны дзень меў тое, чаго дабіваўся.

Прымяняліся вытанчаныя метады не толькі фізічнага, але і маральнага

зверху яго быў апрануты арыштанці армяк з шынельнага сукна, а на нагах лапці. Як я зразумеў, такі касцюм на Тухачэўскага быў надзеты, каб прынізіць яго».

СУД

Пасяджэнне Спецыяльнай судовай Установы Вярхоўнага Суда СССР, адбылося 11 чэрвеня 1937 года. Старшынстваваў армваенюрыйст В. Ульрых.

«ЗМОВА» Ў ЧЫРВОНАЙ АРМІІ

ўздзеяння на арыштаваных. У пратаколе допыту ў якасці сведкі былога работніка асобага аддзела Вула А. ад 2 ліпеня 1956 года ёсць такая падрабязнасць. «Асабіста я, — паказаў сведка, — бачыў Тухачэўскага ў калідоры дома 2, калі яго вялі на допыт да Ляплёўскага. Апрануты ён быў у выдатны шэры цывільны касцюм, а

Падсудным растлумачылі: справа слухаецца ў парадку, устаноўленым законам ад 1 снежня 1934 года. Гэта азначала, што ўдзел абаронцы ў судовым працэсе выключаецца, прыгавор кантактовы і абскарджанню не падлягае...

Стэнаграма змяшчала ўсяго некалькі старонак, якія сведчылі аб

прымітыўнасці разбіральніцтва з такімі цяжкімі і шматлікімі абвінавачваннямі. Ды і той факт, што «працэс» працягваўся адзін дзень, гаварыў сам за сябе. Пераказаць увесь змест стэнаграмы няма неабходнасці. Каб лепш уявіць сабе, якія паказанні давалі падсудныя па тым ці іншым пункце абвінавачвання, іх згрупавалі. І вось што атрымалася.

Тухачэўскі перш за ўсё заявіў: «У мяне была гарачая любоў да Чырвонай Арміі, гарачая любоў да айчыны, якую з грамадзянскай вайны абараняў... Што тычыцца сустрэч, гутарак з прадстаўнікамі нямецкага генеральнага штаба, іх ваеннага аташэ ў СССР, то яны насілі афіцыйны характар, адбываліся на манеўрах, прыёмах. Немцам паказвалася наша ваенная тэхніка, яны мелі магчымасць назіраць за зменамі, што праходзілі ў арганізацыі войск, іх аснашчэнні. Да прыходу Гітлера да ўлады нашы адносіны з Германіяй былі ўзаемна зацікаўленымі».

Аналагічныя паказанні аб адносінах да Радзімы далі Убарэвіч, Корк, Фельдман, Якір, Путна. Якір паведаміў, што вучыўся ў 1929 годзе ў акадэміі генеральнага штаба Германіі, чытаў там лекцыі аб Чырвонай Арміі, а Корк некаторы час выконваў абавязкі ваеннага аташэ ў Германіі.

Высвятляецца і такое пытанне: ці падзялялі падсудныя погляды лідэраў трацізму, прыхільнікаў партыі, іх платформ? На гэтае пытанне Тухачэўскі адказаў: «Я заўсёды, ва ўсіх выпадках выступаў супраць Троцкага, гэтак жа сама выступаў супраць прыхільнікаў».

Путна не адмаўляў «наўнасць сувязей» са Смірновым, Фельдманам, Пятаковым. Характар гэтых сувязей не высвятляўся.

Было вынесена і другое цяжкае абвінавачванне — шкодніцтва з мэтай аслаблення магутнасці Чырвонай Арміі. Тухачэўскі, Якір, Корк, Убарэвіч растлумачылі, што будаўніцтва ваенных аб'ектаў, рэканструкцыя чыгуначных вузлоў, фарміраванне паветрана-дэсантных часцей і г. д. сапраўды ішло марудна. Былі недахопы і ўпущэнні ў баявой падрыхтоўцы войск. Тухачэўскі растлумачыў: «Калі б крыху паднаціснулі і дадатковыя сродкі нам далі, наша становішча надзвычай моцна выйграла б».

Шкодніцтва з боку Тухачэўскага і Убарэвіча і Якіра, якія актыўна падтрымлівалі яго, расцэньвалася як настойлівае ўкараненне канцэпцыі паскоранага фарміравання танкавых злучэнняў за кошт скарачэння колькасці і расходаў на кавалерыю. З рэзкім асуджэннем такой канцэпцыі выступіў на судзе С. Будзёны.

Ульрых няўменна пытаўся: «Вы пацверджаеце паказанні, якія давалі на допыце ў НКУС?» Калі Тухачэўскі, Якір, Корк, Убарэвіч спрабавалі нешта растлумачыць, Ульрых спыняў: «Вы не чытайце лекцыі, а давайце паказанні». Аднак падсудныя працягвалі сцвярджаць, што яны невінавачныя, што будучая вайна будзе вайной матораў...

Нарэшце высвятлялася пытанне: ці была ў падсудных змова на конт адхілення К. Варашылава ад кіраўніцтва Чырвонай Арміяй. Тухачэўскі, Убарэвіч, Корк, Путна прызналі, што размовы аб адхіленні Варашылава між імі вяліся. Убарэвіч удакладніў: калі вырашылі паставіць ва ўрадзе пытанне аб Варашылаве, то «нападаць на яго па сутнасці дамовіліся з Гамарнікам, які сказаў, што моцна выступіць супраць Варашылава».

Чаму хацелі выступіць супраць Варашылава? Якія памылкі і ўпущэнні маглі быць пастаўлены ў віну наркому? На судзе гэтага не высвятлялі. Жаданне ж падсудных звярнуцца ва ўрад расцанілі як выношванне тэрарыстычных намераў у адносінах да Варашылава.

Калі падсудным прадставілі «апошнія слова», усе яны, за выключэннем Прымакова, заявілі аб сваёй адданасці справе рэвалюцыі, Чырвонай Арміі, асабіста таварышу Сталіну.

Неверагодным па свайму зместу аказалася «апошнія слова» Прымакова:

ИЗ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ВЕРХОВНОГО СУДА СОЮЗА ССР

№ 4н — 0280/57

Военная коллегия Верховного суда СССР в составе: председательствующего — генерал-лейтенанта юстиции Чепцова А. А., членов: полковника юстиции Борисоглебского В. В. и полковника юстиции Лихачева П. А., рассмотрела в заседании от 31 января 1957 года —

ЗАКЛЮЧЕНИЕ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА СОЮЗА ССР

на приговор Специального судебного Присутствия Верховного Суда СССР от 11-го июня 1937 года, которым осуждены по ст. ст. 58-1 «б», 58-8 и 58 — II УК РСФСР к высшей мере наказания — расстрелу, с конфискацией имущества и лишением присвоенных им воинских званий —

1. Тухачевский Михаил Николаевич, 1893 года рождения, бывший Зам. Наркома Оборон УССР, Маршал Советского Союза;
2. Корк Август Иванович, 1888 года рождения, бывший начальник Академии им. Фрунзе, командарм 2 ранга;
3. Якир Иона Эммануилович, 1896 года рождения, бывший командующий войсками Киевского военного округа, командарм 1 ранга;
4. Уборевич Иероним Петрович, 1896 года рождения, бывший командующий войсками Белорусского военного округа, командарм 1 ранга;
5. Путна Витовт Казимирович, 1893 года рождения, бывший военный атташе СССР в Великобритании, комкор;
6. Эйдеман Роберт Петрович, 1893 года рождения, бывший председатель Центрального Совета Осоавиахима СССР, комкор;
7. Прымаков Виталий Маркович, 1897 года рождения, бывший Заместитель командующего войсками Ленинградского военного округа, комкор;
8. Фельдман Борис Миронович, 1890 года рождения, бывший начальник Управления по часооставу РККА, комкор...

Анализ показаний осужденных дает основание сделать вывод о том, что эти показания о руководящем центре «заговора», о составе участников заговора и времени его возникновения являются вымышленными и не отвечающими действительности.

Также неконкретны и противоречивы показания осужденных о вредительстве, о подготовке террористических актов против руководителей Партии и Правительства и о шпионских связях с иностранными разведками. Все эти показания представляют собою голословные утверждения в общей форме, без подкрепления их фактами и какими-либо объективными данными.

Все усилия следствия, как это видно из материалов дела, были направлены лишь к одной цели — добиться от арестованных признания ими своей вины...

Заслушав доклад тов. Лихачева П. А. и заключение Зам. Главного Военного Прокурора — полковника юстиции Терехова Л. П. — об отмене приговора и прекращении дела, —

УСТАНОВИЛА:

Тухачевский, Якир, Уборевич, Корк, Путна, Эйдеман, Прымаков и Фельдман судом были признаны виновными в том, что они, являясь руководителями «военно-фашистского заговора» в Красной Армии и будучи организационно связанными с антисоветским правотроцкистским центром, подготовляли свержение советской власти путем вооруженного восстания и поражения СССР в будущей войне в целях восстановления в СССР власти помещиков и капиталистов и отторжения от СССР части территории в пользу Германии и Японии. В этих целях они систематически передавали германскому генеральному штабу совершенно секретные сведения, проводили вредительскую работу в области боевой подготовки и оснащения Красной Армии и в оборонной промышленности, а также создали террористические группы для подготовки террористических актов против руководителей Коммунистической партии и Советского правительства...

Военная коллегия Верховного Суда СССР, изучив материалы дела и дополнительную проверку, считает беспорочно установленным, что уголовное дело в отношении Тухачевского, Корка, Якира и других по обвинению их в антисоветской деятельности было сфальсифицировано.

На основании изложенного и руководствуясь ст.ст. 373—378 УПК РСФСР —

ОПРЕДЕЛИЛА:

приговор Специального судебного Присутствия Верховного Суда СССР от 11 июня 1937 года в отношении Тухачевского Михаила Николаевича, Корка Августа Ивановича, Якира Ионы Эммануиловича, Уборевича Иеронима Петровича, Путна Витовта Казимировича, Эйдемана Роберта Петровича, Прымакова Виталия Марковича и Фельдмана Бориса Мироновича отменить и настоящее дело в силу ст. 4 п. 5 УПК РСФСР, т. е. за отсутствием в их действиях состава преступления, производством прекратить.

Председательствующий А. А. ЧЕПЦОВ
Члены военной коллегии В. В. БОРИСОГЛЕБСКИЙ,
П. А. ЛИХАЧЕВ.

Надта ж прыгожа будзе выглядаць Мінск у дні святкавання свайго 930-годдзя. Горад прыбіраюць, добраўпарадкоўваюць. Але і ў будні дні сталіца Беларусі цешыць вока сваёй утульнасцю і сучаснымі рысамі архітэктурных ансамбляў.

НА ЗДЫМКУ: Мінск у раёне перасячэння праспекта Машэрава і вуліцы Багдановіча.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ.

БЕЛАРУСКІ ДРУК І «ДЭМАКРАТЫЧНЫ ПАРЛАМЕНТАРЫЗМ»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Першым урадам, які жыва зацікавіўся праблемамі нацыянальных меншасцей, быў урад генерала Уладзіслава Сікорскага (16.XII.1922—26.V.1923). Не разлічваючы на хуткія зрухі ў справах нацыянальных, генерал, аднак, зрабіў шэраг важных крокаў у напрамку вывучэння праблемы «крэсаў усходніх» (усходніх зямель). Прыцягваў для гэтага не толькі мясцовы адміністрацыйны апарат, але і ваявод, нават некаторыя цэнтральныя ўпраўленні. Падзенне ўрада Сікорскага спыніла пачатую працу. Правацэнтрэцкая кааліцыя, што прыйшла да ўлады, заняла адназначна нацыяналістычную пазіцыю, дабіваючыся поўнай паланізацыі ўсходніх зямель.

Становішча гэтае, між іншым, падтрымала «Slowo», на старонках якога Уладзіслаў Студніцкі прапанаваў праграму нацыянальнай асіміляцыі беларусаў.

Асаблівае старанне ў яе рэалізацыі праявілі Towarzystwo Strazy Kresowej (TSK) і мясцовая адміністрацыя. Мясцовая адміністрацыя ад ваявод (ці старостаў) да начальнікаў раёнаў кіравала даручанымі ёй участкам, узгадняючыся са сваімі індывідуальнымі поглядамі, часта знаходзячыся пад уплывам нацыянальнай ці класавай нянавісці.

Адной з важных галін культурна-асветніцкага і палітычнага жыцця, закранутых паланізацыяй, была выдавецкая дзейнасць. Асабліва востра тут стаяла пытанне мовы выдання. Так, ужо ў сакавіку 1921 года праз ваявод старостам было ўказана на абавязковае выкарыстанне польскай мовы ва ўсіх адозвах і зваротах да грамадскасці. Людзі, якія парушалі гэтае распараджэнне, караліся, а выданні канфіскаваліся.

Нягледзячы на гэта, развіццё беларускамоўнай прэсы ішло досыць інтэнсіўна. Практычна ўсе беларускія выданні друкаваліся кірыліцай. Выключэнне — орган хрысціянскай дэмакратыі «Крыніца» (пазней — «Бяларуская крыніца»), што друкавалася шрыфтам лацінскім.

Важнасць з'яўлення вялікай колькасці беларускамоўных выданняў прызнавала нават перадавіца «Свободной России» ў верасні 1922 года, якая выступала з крытыкай «бедных» беларускіх газет: «Але ёсць у гэтых бедных газетах і вялікія навіны: газеты друкуюцца на беларускай мове, той самай, на якой гавораць у вёсках», хаця многія пісьменнікі прызнавалі цяжкасці з перакладам слоў на беларускую мову.

Нягледзячы ні на што, сярэдзіна 20-х гадоў была самым выніковым перыядам беларускай прэсы. А 1928-мы — год найвышэйшага ўздыму ў выдавецкай справе, верасень 1926-га — год святкавання 20-годдзя беларускай прэсы ў рэзідэнцыі Беларускага Народнага Камітэта сталі магчымымі дзякуючы перыпетыям перыяду дэмакратычнага парламентарызму, перыяду, калі беларуская прэса нястомна набірала абароты:

1921 год — 6,
1922 год — 6,
1923 год — 9,
1924 год — 7,
1925 год — 11,
1926 год — 14 —

беларускіх выданняў на тэрыторыі Заходняй Беларусі. Большасць выданняў 1921—1926 гадоў насілі літаратурна-папулярны характар (23). Немалую групу складалі і грамадска-палітычныя (19).

Пасля перавароту Ю. Пілсудскага коль-

касць газет і часопісаў стала змяншацца. Звязаны гэтыя працэсы, у першую чаргу, з агульнай лініяй палітыка-арганізацыйнага ўплыву беларускага руху. Аднак колькасць беларускіх выданняў нават у самыя лепшыя гады не задавальняла чытачоў. Ды і тыя, што былі, на жаль, запатрабаваліся ў асноўным вельмі вузкай групай беларускай інтэлігенцыі (тое ж можна сказаць, зрэшты, і аб усёй прэсе 20-х гадоў, значнасць якой расла разам з ростам адукаванасці насельніцтва).

У сельскую мясцовасць траплялі ў асноўным выданні грамадска-палітычныя, якія дастаўляліся праз членаў розных партый, а таксама гаспадарчыя, напрыклад «Беларускі Календар», які карыстаўся асобымі сімпатыямі насельніцтва. Большасць выданняў проста не даходзіла да чытачоў. Працягваючы старанне, альбо дружыннікі, альбо пісар гміны, альбо паштовы служачы не выдавалі падпісных выданняў, якія нават выходзілі за кошт уладаў.

Многія нацыянальна-палітычныя арганізацыі мелі свае друкаваныя органы, як, напрыклад, утвораны 10 лістапада 1925 года Беларуска-Сялянскі Саюз, што выступіў у абарону сялян і гарадскога пралетарыату: «Сялянская ніва» і «Беларуская ніва».

У абстаноўцы недахопу малітоўнікаў і падручнікаў па рэлігіяведанню на беларускай мове вялікае значэнне меў выхад беларускага царкоўна-народнага перыядычнага выдання «Праваслаўны беларус» у лютым 1925 года. Тут змяшчаліся артыкулы, што крытыкавалі палітыку ўрада супраць беларусізацыі царквы, якія сталі прычынай яго ліквідацыі ў снежні 1925 года.

Пасляховае існаванне любога выдання залежала не столькі ад фінансавання, колькі ад адносін польскіх уладаў да яго, яго палітычнай і грамадскай пазіцыі. Улады рэдка даравалі крытыку ў свой адрас, іншы раз даходзячы да прамога закрыцця непакладнага рэдакцыі.

«Лодзьская газета» ў сакавіку 1923 года на сваіх старонках цытавала словы старшыні Беларускага сямімавага клуба Сяргея Баранава: «Не толькі царква і школа наша церпяць у выніку адміністратарскага гвалту, не саабодна ад гэтага і прэса беларуская. І тры штодзённыя газеты, а менавіта «Беларускія ведамасці», «Наша думка», «Наша будучыня», былі канфіскаваны, так што цяпер у Вільню выходзіць адзінае толькі «Новае жыццё». К канцу года была закрыта таксама рэдакцыя «Новага жыцця», «Сахі», «Нашага сцяга», «Вольнага сцяга», «Змагання». На працягу толькі 1923 года было прыпынена выданне 7 з 9 існуючых назваў сродкаў масавай інфармацыі. А ўсяго за два з паловай гады (1923—1925) было закрыта 15 перыядычных выданняў і канфіскавана 50 з 300 нумароў газет.

Не выпадкова Лучанін М. лічыў, што адкрыць незалежную беларускую газету ўсё роўна, што сесці ў турму: «Выдаваць беларускую незалежную газету ў Польшчы проста немагчыма, затое дэфэзвіўная беларуская газета чуе сябе зусім добра».

Часта рэдакцыі беларускамоўных выданняў і не спрабавалі высветліць зачэпку, што паслужыла прычынай закрыцця газеты, а пачыналі неадкладна выдаваць газету пад новай назвай. Колькасць часова прыпыненых ці закрытых беларускіх рэдакцый была надзвычай вялікай і тычылася педзь ці не кожнай газеты, што выходзіла з 1918 па 1939 год.

Зрэшты, гэтыя ж праблемы закраналі і праўрадавыя газеты і часопісы. Прыкладам таму могуць служыць два перыядычныя органы Аб'яднання Беларускіх Беспартыйных Актывістаў: «Беларускі шлях» (1921 год) і «Сялянская гутарка» (канец 1921 года). Польскія ўлады былі незадаволены вынікамі дзейнасці арганізацыі і ў канцы 1922 года значна абмежавалі, а ў 1923 годзе ўвогуле спынілі фінансаванне, што прывяло да яе закрыцця.

Вядучым выдавецкім цэнтрам Заходняй Беларусі была Вільня, якая з'яўлялася не толькі цэнтрам распаўсюджвання варшавскага ўплыву і любімым месцам Ю. Пілсудскага, але і гнездом самазьядомасці, што зараджалася ў літоўцаў, татар, яўрэяў і, асабліва — беларусаў. «З усіх беларускіх аспрэдкаў, якія ўтварыліся за межамі БССР у пачатку 20-х гадоў, Вільня зноў вылучалася тым, што тут палітычныя сілы адраджэння дзейнічалі, аб'яўляючыся на актыўную народную масу, і саборнічалі між сабою за прызнанне ў народзе» (Калеснік У.).

У 1923 годзе «Ateneum Wilenskie» з захопленнем пісаў: «З сапраўднага радасцю трэба вітаць выдавецкі рух, што абуджаецца ў Вільні. Пасля столькіх гадоў вымушанага застою...»

Такім чынам, большая частка беларускіх выданняў выходзіла на тэрыторыі Віленскага ваяводства. Спарадычныя — у Навагрудскім. Гэта залежала, галоўным чынам, ад лакалізацыі выдавецтваў, выдавецкіх таварыстваў, а таксама месца кампактнага пражывання беларускай інтэлігенцыі.

Адным з найбольш буйных выдавецтваў было Беларускае Выдавецкае Таварыства, што з'явілася яшчэ ў ліпені 1913 года ў Вільні. Тут выдаваліся газеты, літаратурныя работы, навукова-папулярная літаратура, альбомы і календары. Таварыства існавала за кошт уласных сродкаў — даходаў. Гады яго працівання звязаны з перыядам існавання Грамады (1925—1927), калі тут выдавалася большасць друкаванай прадукцыі партыі.

У справе рэалізацыі беларускай друкаванай прадукцыі найбольшых поспехаў дасягнула беларуская кніжная крама «Плагоня», што адкрылася ў 1924 годзе ў Вільні. Асабліва добра ішлі справы ў 1925—1927 гадах, калі дзейнічала Грамада. Потым кантроль з боку ўрада ўзмацніўся, выданні пачалі канфіскавацца.

Сур'ёзны паварот да лепшага ў выдавецкай справе мог адбыцца ў міжаваеннай Польшчы тады, калі на палітычную арэну пачало выходзіць маладое пакаленне, што вырасла ў незалежнай польскай дзяржаве і думала катэгорыямі не толькі свайго рэгіёна, але і агульнадзяржаўнымі, сфарміраванымі ў новых абставінах зтыка-маральнымі і ідэяна-палітычнымі поглядамі.

Адмоўна адбілася на далейшым лёсе маладой дзяржавы тое, што дэмакратычным пачынанням быў пакладзены канец, перш чым дэмакратыі змаглі навучыцца, перш чым яна змагла ўзмацнець.

У палітыцы ў адносінах да беларускага перыядычнага друку ярка адбіліся базавыя пазіцыі ў адносінах да меншасцей, што «падваргаліся сістэматычнаму ўшчамленню» праваў.

Спраба інтэграцыі зямель Рэчы Паспалітай II, распачатая і праз прэсу, правалілася: нацыянальныя меншасці на ўсходзе асіміляваць не ўдалося. Больш таго, уладанне ўсходнімі землямі стала фактарам паступовага рэгрэсу Польшчы і развіцця нацыяналістычных скажэнняў у вызваленчым руху, нарастання ўзаемнай нянавісці.

Вольга КАРАНЕЎСКАЯ.

«Я павінен сказаць апошняю праўду аб нашай змове. Ні ў гісторыі нашай рэвалюцыі, ні ў гісторыі іншых рэвалюцый не было такой змовы, як наша, ні па мэтах, ні па складу, ні па сродках, якія змова для сябе выбрала. З каго складаецца змова? Каго аб'яднаў фашысцкі сцяг Троцкага? Ён аб'яднаў усе контррэвалюцыйныя элементы, усё, што было контррэвалюцыйнага ў Чырвонай Арміі, сабралася ў адно месца, пад адзін сцяг, пад фашысцкі сцяг Троцкага. Якія сродкі выбрала сабе змова? Усе сродкі: здрада, паражэнне сваёй краіны, шкодніцтва, шпіянаж, тэрор. Для якой мэты? Для ўзнаўлення капіталізму. Шлях адзін — памаць дыктатуру пралетарыату і замяняць фашысцкай дыктатурай. Якія ж сілы сабрала змова для таго, каб выканаць гэты план? Я назваў следству больш 70 чалавек-змоваўшчыкаў, якіх завербаваў сам ці ведаў па ходу змовы... Я склаў сабе меркаванне аб сацыяльным твары змовы, г. зн. з якіх груп яна складаецца, яе кіраўніцтва, цэнтр. Людзі, што ўваходзяць у змову, не маюць глыбокіх каранёў у нашай Савецкай краіне, таму што ў кожнага з іх ёсць свая другая радзіма: у Якіра — радня ў Бесарабіі, у Путны і Убарэвіча — у Літве, Фельдман звязаны з Паўднёвай Амерыкай не менш, чым з Адэсай, Эйдэман — з Прыбалтыкай не менш, чым з нашай краінай...» У захопленне прыйшлі арганізатары гэтага судзілішча. Радаваўся і следчы Аўсявіч, які падрыхтаваў Прымакова да такой прамовы ў судзе.

Якім мог быць прыгавор? Яго змест быў вырашаны загадам наркома абароны СССР К. Варашылава № 96 ад 12 чэрвеня 1937 года. У ім паведамлялася:

«З 1 па 4 чэрвеня г. г. у прысутнасці членаў ўрада адбыўся Ваенны савет пры народным камісары абароны СССР. На пасяджэнні Ваеннага савета быў заслуханы і падвергнуты абмеркаванню мой даклад аб раскрытай Народным камісарыятам унутраных спраў здрадніцкай контррэвалюцыйнай фашысцкай арганізацыі, якая, будучы строга законспіраванай, доўгі час існавала і праводзіла падлюю, падрыўную, шкодніцкую і шпіёнскую работу ў Чырвонай Арміі». 11 чэрвеня 1937 года Спецыяльная судовая ўстанова Вярхоўнага Суда Саюза ССР прызнала ўсіх падсудных вінаватымі ў парушэнні воінскага абавязку (прысягі), здрадзе Рабоча-Сялянскай Арміі, здрадзе Радзіме і пастанавіла: «Усіх падсудных пазбавіць воінскага званняў, падсуднага — Тухачэўскага — звання Маршала Савецкага Саюза і прыгаварыць усіх да расстрэлу».

12 чэрвеня 1937 года прыгавор быў прыведзены ў выкананне...

Для чаго ж быў задуманы ўвесь гэты ліпавы, жорсткі і цынічны працэс? Для вынясення ж смаротнага прыгавору не мелі, мяркуючы па ўсім, рэальнага значэння ніякія лагічныя, рэчавыя ці дакументальныя доказы існавання «ваеннага трацкісцкага цэнтра», чаму і не былі дапушчаны да ўдзелу ў працэсе ні пракурор, ні адвакат, ні сведкі. Сталін займаўся гэтай справай асабіста — раней пра гэта можна было здагадацца, цяпер, па пісьму Прымакова, можна лічыць устаноўленым. Яму хапала агентурнай інфармацыі аб тым, што абвінавачваемыя не верылі ў поспех яго дзеішча — вераломна праведзенай калектывізацыі, ды яшчэ задумвалі спіхнуць яго сябра Варашылава — так яны, чаго добрага, і на яго самога маглі замахнуцца. А незадаволенасць ім спела і ў партыі, і ў грамадстве — ён не мог не ведаць гэтага. Можна быць, уся справа ў тым, што яму трэба было так ашаламіць, так напалохаць усіх іншадумцаў і нязгодных, каб запомнілі і зарубілі сабе на носе: літасці не будзе. Калі ўжо такіх заслужаных, паважаных, аўтарытэтных людзей не памілавалі, то чаго чакаць, на што спадзявацца іншым?

Усё гэта стала, думаецца, урокам жудаснай жорсткасці на многія гады наперад і не маглі не адбіцца на псіхалогіі пакаленняў.

Ігар КУЗНЯЦОЎ,
кандыдат гістарычных навук.

ПОШУКІ, ВЕРСІІ

ПРА ВЕШЧЫХ ПЕСНЯРОЎ, ФАРТУНУ РАДЗІВІЛАЎ І САКРЭТЫ СТАРЫХ РАДАВОДАЎ

Пры адступленні «Вялікай Арміі» князь Дамінік быў залічаны маёрам у полк лёгкай кавалерыі напалеонаўскай гвардыі, захаваўшы і ранейшы чын палкоўніка (па арміі). У снежні з цяжкасцю дабраўся да Вільні, адтуль у Варшаву і далей — на захад. Траскучыя маразы страшнай зімы не астудзілі яго ваяўнічы запал. У зорку Напалеона верыў па-ранейшаму. Вызначыўся ў бітве пад Лютцэнам (2.5.1813), біўся пад Рэйхенбахам (22.5.1813), Дрэздэнам (27.8.1813), Лейпцыгам (18—19.10.1813). Выказаўся за тое, каб рэшткі польскіх войскаў адступілі з Напалеонам за Рэйн. Там і знайшоў, калі ўжыць слова Ф. Багушэвіча, свой крэс. 30 кастрычніка 1813 года ў адчайнай шабелнай атацы на баварскія гарматы пад Ганау ён быў смаротна паранены карцеччу ў галаву і праз колькі дзён сканаў. Яму толькі-толькі стукнула 27 гадоў (раўнютка ў такім жа ўзросце памёр у свой час і бацька). Напалеон і «кароль кавалерыі» Мюрат цанілі Дамініка Радзівіла як маладзецкага, таленавітага кавалерыста. Ён быў ушанаваны ордэнам Ганаровага легіёна і іншымі баявымі рэгаліямі. Але генералам, дадазім, не стаў.

Вядома ж, напалеанісцкія ідэі магната павінны былі закрануць і яго падданных. Ды і без таго напалеонаўскі культ быў досыць пашыраны сярод тагачаснай беларускай шляхты, у значнай ступені паланізаваанай. Пра гэта чытаем у «Пане Тадэвушу». Яшчэ перад вайной, як відаць з пазмы, здаралася, найбольш спрытныя і нецяярплівыя дзецікі са шляхецкіх засценкаў (асабліва калі хто правініўся перад уладамі) уцякалі за Нёман, каб далучыцца да палякаў у войсках Напалеона.

Такія то гаворкі па краі хадзілі,
Яны з палацаў дый з хат дзецюкоў манілі,
Не адзі, то пачуўшы, сваіх адчураўся,
Штоб маскаль не угледзеў, па лесе бадзяўся;
Дабег к Немну, даў нурка — палядзь! —
дапльвае
На другую старонку, землякоў вітае;
А пасля, зняўшы шапку, маскалам з прыгора
Кажа: «Будзьце здаровы! пабачымся скорай!»
(Пераклад В. Дуніна-Марцінкевіча).

Ды і ў найноўшай «Эцыклапедыі гісторыі Беларусі» (т. 1, с. 74) можна прачытаць: «З часоў аўстра-франка-польскай вайны 1809 года вялікая колькасць шляхецкай моладзі, нягледзячы на забарону і рэпрэсіўныя меры (секвестры і канфіскацыі маёнткаў), эмігравала ў герцагства і паступіла служыць у польскае вайска».

І вось — вайна, якая, вядома ж, па-рознаму ўспрымалася ў Расіі, Польшчы, на Беларусі. «Вялікая Армія» Напалеона прынесла ў краі не толькі модныя спакуслівыя ідэі, але і самыя праязныя рабункі і гвалты. Незлічонае шматмоўнае войска хацела есці, да таго ж не прапускала выпадку па дарозе на Маскву разжыцца сямім-такім дабром. Хвалючыя дэкларацыі разыходзіліся з рэчаіснасцю. Гэта выклікала насцярожанасць, а то і варажасць насельніцтва. Польскі генерал Касцці пісаў з Нясвіжа: «Па праўдзе, мы не сустракаем у тутэйшых жыхароў прыхільнасці, на якую маглі б спадзявацца...» (М. Кукель. «Вайна 1812 года». Т. 1. Кракаў. 1937, с. 382, на польскай мове). З прыходам французцаў у Літве-Беларусі пачаліся арганізаваныя мабілізацыі і вярбункі, молах вайны патрабаваў усё новых ахвяр. Ужо цытаваны польскі даследчык М. Кукель лічыў, што на захадзе былога ВКЛ «былі варункі развіцця вялікага збройнага руху на напалеонаўскім баку пры кіраўніцтве пераважнай часткі шляхты-ўладальнікаў з мабілізацыяй усёй дробнай шляхты...» На стары, яшчэ феадальны манер: бацька-сіньёр на чале сваіх паслухмяных, аддадзеных «васалаў» з шляхецкіх засценкаў. Аднак той жа Кукель прызнае, што разлікі Напалеона на сур'езныя падмацаванні з Літвы ў поўнай меры не спраўдзіліся. «Разам з тым, — піша сур'езны, аб'ектыўны гісторык, — ішлі ў Вільню з Дэвіны і пазней з Дняпра ўсё больш горкія і нецяярплівыя запытанні Напалеона: што робяць літвіны! Паступова імператар мусіў усваядоміць сабе прыкрую рэчаіснасць: Літва падваяла».

Сітуацыя, як бачым, складаная, неадназначная. Частка арыстакратаў Літвы-Беларусі (Міхал Клеафас Агінскі, копішні касцюшковец, аўтар «Паланеза») не верыла ў Напалеона і свядома арыентавалася на саюз з Расіяй.

З другога боку, зразумела, у магната Дамініка Радзівіла, які ўпарта ішоў да сваёй мэты, былі ўсе неабходныя рычагі, каб націснуць у адпаведным

кірунку на цалкам залежную ад яго чыншавую шляхту. Проста немагчыма ўявіць сабе, каб усё гэта неяк не закранула сям'ю Івана Луцэвіча, у якога перад вайной былі чатыры сыны, скажам па-сучаснаму, прызыўнога ўзросту (Францішку 27, Язэпу 25, Дамініку 22, Станіславу 20 гадоў). Гэта ж хлопцы як на падбор. Што называецца, маладзец к малайцу. Нехта з іх у тых умовах абавязкова мусіў трапіць хоць на кароткі тэрмін у войска Дамініка Радзівіла ці іншыя падраздзяленні, якія фарміраваліся пад сцягам дэклараванага Напалеонам Часовага ўрада Літвы. Нехта не паспеў скінуць мундзір з прыходам рускіх войскаў. Прынамсі, маладшы (з пералічаных) Стась, можна думаць, адступіў разам з Радзівілам і яго хаўруснікамі ў Еўропу і загінуў там у адной з бітваў («умре 1813 год»). Або памёр далёка ад дому ад хвароб-нягодаў. Гэта, паўтараем, пакуль што ўсяго толькі рабочая гіпотэза, заснаваная на аналізе агульнай сітуацыі. Стась, які не пакінуў патомства, пазней не змяшчалі нават у радаводных Луцэвічаў, можа, каб не было лішніх роспытаў.

Галава сям'і Іван Юр'евіч таксама, як мы бачылі, «умре 1813-го». Узрост у яго быў вельмі немалады, але, хто ведае, можа пайшоў за якога сына або каб падстрахаваць таго ж Стася. Куды не завядзе бацькоўская любоў, страх за родную крывінку. У свой час Віталь Вольскі пісаў у «Матэрыялах да біяграфіі Янкі Купалы» (зб. «Любімы паэт беларускага народа», 1960), што да 1823 года Іван Юр'евіч правіў службу дзюрцы ў радзівілаўскім маёнтку Святы Двор, але, з другога боку, мы маем афіцыйны запіс аб яго сконе ў 1813 годзе. Адным словам, ёсць падставы думаць, што продкаў Купалы не абмінуў характэрны для польскай і часткова беларускай шляхты культ Напалеона. Помніце ў паэты: «А на свеце шырокім ліпіс ракамі і слёзы і кроў, калі муж той, празваны што богам вайны, цэлай цымою палкоў сламаганы, гарматамі збройны, арлы залатыя і срэбны (французскія і польскія. — Г. К.) запрогшы ў сваю калясніцу, пад Альпы пад небы аж з-пад пірамідаў ляцеў і грымеў перунамі у Табар, Марэнго, у Ульм, Аўстэрліц» (пераклад Б. Тарашкевіча). Што, калі і продкаў Купалы зачпіў, падхпіў магутны вихор 1812 года, як і гадоў папярэдніх, час надзей і ілюзій, вялікім пяром уваобленых у «Пане Тадэвушу»...

Магчымасць такога прачытання літаратурных і гістарычных першакрыніц яшчэ больш збліжае пазытныя шэдэўры Міцкевіча з Беларуссю. Дарэчы, у «Пане Тадэвушу» прынамсі двойчы згадваецца непасрэдна сам Дамінік Радзівіл.

У канцы другой кнігі-быліцы адзін з персанажаў Асэсар расказвае пра сваё паляванне з Дамінікам Радзівілам, пра шырокую, шчодрую і дзівацкую натуру маладога князя. Дамінік прыйшоў у сапраўднае захапленне з той нагоды, што паляўнічая сука Асэсара загнала за раз ажно шэсць зайцоў. Вернемся зноў да архаічнага, але дакладнага перакладу Дуніна-Марцінкевіча:

Справа та на Купіскай дзеялась даліне;
Князь Радзівіл даседзец не мог на каніне.
Ссеўшы, абняў ён шчыра харціцу ту лоўку
І пацалаваў трычы ў саму галоўку,
Пасля трычы ўдарыў калы морды блізка
Дый сказаў: «Будзь вялікай княгіняй з Купіска!»
Так Напалеон князямі анаралаў ставіў
Ад мест тых, на каторых сябе хто праславіў».

Словам, усемагутны Радзівіл шырокім (відаць, усё ж жартоўным) жэстам узвёў псіну-чэмпіёна ў рыцарскі стан і нават параўнаў з самай высокай арыстакратыяй (цікава тут і травесціная паралель з Напалеонам, які ў выпадку ўдачы гэтаксама ж ганараваў сваіх папчэнікаў высокімі тытуламі). У дадатак уладальнік сабакі Асэсар атрымаў ад Дамініка шчодры дарунак, якім потым любіў ад душы пахваліцца пры ўсякай нагодзе.

А. Міцкевіч зрабіў да гэтага месца заўвагу: «Князь Дамінік Радзівіл, вялікі аматар палявання — эмігрыраваў у Варшаўскае герцагства і выставіў уласным коштам конны полк, якім камандаваў. Памёр у Францыі. На ім згасла мужчынская лінія князёў на Альпу і Нясвіжы, найвялікшых паноў у Польшчы і напэўна ў Еўропе».

Па-свойму выклаў гэту заўвагу Дунін-Марцінкевіч: «Князь Дамінік Радзівіл вельмі багаты пан літоўскі (нашаму пісьменніку, відаць, было важна падкрэсліць гэтую акалічнасць. — Г. К.), любіў ён мысліўства. Як пранцузы і палякі біліся з маскоўскай сіпой, то ён сваім коштам паставіў полк уланаў. Памёр у пранцузскай зямлі».

РЫХТУЕЦА ДА ПРЭМ'ЕРЫ

У Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы на малой сцэне рэжысёрам Валерыем Анісенкам рыхтуецца да прэм'еры спектакль «Гамлет» па п'есе У. Шэкспіра.
НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

З КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

НОВАЯ СУСТРЭЧА З ВОЛЬГАЙ САВАСЦЮК

У кожнага з літаратараў свой шлях да кнігі, да творчага прызнання. У адных усё складаецца гладка. Філалагічны факультэт, заняткі ва ўніверсітэцкім літаб'яднанні, вершаваны зборнік у серыі «Першая кніга паэта» (а пашчасціць — то яшчэ і кніга ў «Бібліятэцы часопіса «Маладосць»). Спрад — сталая пазытыўная праца, адна за другой кнігі вершаў, пазм. А яшчэ гавораць, што вершы ў горадзе не растуць. Якраз у горадзе яны і растуць, спеюць, каласяцца.

Вольга Савасцюк, чые вершы прымушалі гаварыць пра аўтара яшчэ са школьных публікацый у «Бязроцц», «Чырвонай змене», скончыла філфак Белдзяржуніверсітэта і паехала працаваць настаўніцай у вёску. Зараз — карэспандэнт раённай газеты «Пухавіцкія навіны». Завочна скончыла факультэт журналістыкі БДУ. І, канешне ж, працягвае пісаць вершы. У 1995 годзе ў «Юнацтва» пабачыў свет калектыўны зборнік для дзяцей дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту «Самавар у лесе». Летась выдавецтва «Беларускі кнігазбор» зрабіла Вользе таксама цудоўны падарунак, сабраўшы ў асобную кніжачку «Арэлі на вясёлцы» яе творы, адрасаваныя малым. Пра гэтую кнігу пісалі і «Літаратура і мастацтва», і «Мінская праўда».

А зараз — новая сустрэча з кнігай Вольгі Савасцюк. У Мар'інай Горцы ў серыі «Пазты Пухавіцкіны» выйшла кніга яе вершаў «Сустрэча». Таматычны дыяпазон у гэтым зборніку шырышы, дазваляе ўявіць абсяг творчых памкненняў Вольгі Савасцюк.

І, канешне ж, як у паззі сапраўднай, вершаваны радок найперш скіраваны да найгалоўнейшых тэм — каханне, матуля, бацькоўскі дом. Можна па-рознаму называць гэтыя тры вымярэнні. Але яны і толькі яны — жыццядайная сіла нахнення, невызэрпная крыніца творчасці:

Калі зняможацца душа
Сярод халоднае чужыны,
Зноў прывядзе цябе шаша
Туды, дзе рдзеюць арабіны.
(«Бацькоўскі дом»).

Паэт з першых радкоў ва ўсіх літаральна вершах задае напружанне на ўвесь твор. Знаходзіць не толькі словы, якія маюць, адгранаваюць карціну рэчаіснасці. А і тыя словы, што падаюцца чытачу роднымі, адкрытымі. У сваім пазытыўным выбары Вольга Савасцюк далёка ад якога б там ні было вершаванага штуркаства. Будучы прыхільнай прастай, немудрагелістай паззі, аўтар кнігі «Сустрэча» і ў

форме, і ў змесце ідзе ад жыцця, кіруецца яго мараллю, дабрачыннасцю і гуманнасцю. Мо таму часам некаторыя творы залішне прамалінейна-маралізатарскія (як, прыкладам, верш «Віна»). Ды тут ужо нічога не зробіш: такі ў паэты жыццёвы і творчы характар.

Твае лісты я аддала агню.
Ён прагна есць знаёмую
хлусню,
Сатканую з лагодных
абяцанняў,
Салодкіх фраз, пранізанных
каханнем,
Якога ў нас ніколі не было.
Яно, нібы далёкае святло,
Ледзь бачна тлела,
Згаснуўшы зусім.
Гараць лісты,
Халодна нам дваім...
(«Гараць лісты»).

Здавалася б, каханне — з жаданых і найпрасцейшых, асвячонах натхненням, адвечных тэм. Але якая небяспека — не згубіцца ў рэдкалессі слоў «кахаў», «разлука» ды ім падобных. Ёсць выйсце, падуладнае шчыраму таленту, натуры адкрытай, зольнай да даверлівага дыялога з чытачом. Лірычная гераіня Вольгі Савасцюк вядзе размову фактычна пра адно — пра выбар, які аказаўся стратай. І за словамі, простымі, някідкімі, вымалёўваецца, спакая адкрываецца трапяткі свет пачуццяў. Шчыры, лірычна-драматычны свет.

Перагарнуўшы апошнюю старонку новай кніжачкі вершаў Вольгі Савасцюк «Сустрэча», крыху пашкадаваў. І вось аб чым. Творчая манера паэта засталася ранейшай, той, якой яна кіравалася і пішучы ў юнацтве, у дзяцінстве. Вершы, якія змяшчала В. Савасцюк калісьці ў «Бязроцц», іншых выданнях, вартыя і сучаснага кніжнага выдання. І гэта, паверце, не перабольшанне.

Знаёмства з кнігай В. Савасцюк «Сустрэча» падштурхоўвае таксама да наступных разваг. Ужо традыцыйнай становіцца ў Пухавіцкім раёне выданне сціплай кніжнай серыі «Пазты Пухавіцкіны». Летась быў выдадзены яшчэ і зборнічак рэпрэсаванага паэта Рыгора Папараца «Даруйце мне». Пухавіцкі раён, Мар'іна Горка багатыя на сучаснае, сённяшняе літаратурнае жыццё. І ёсць спадзяванне, што пры падтрымцы мясцовых улад будучы выдадзены кнігі Міхаіла Паццёры, Леаніда Дубоўскага, Уладзіміра Рунцэвіча ды шмат яшчэ каго.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

Працяг.

Пачатак у № 26.

Генадзь КІСЯЛЁЎ.

ВЯРТАННЕ ДА МІЦКЕВІЧАЎСКІХ РЭАЛІЯЎ, альбо ВАНДРОЎКА Ў КАЛДЫЧЭЎСКАЕ ЗАВОССЕ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.)

За прысадамі, сюды ж падступала вёска Асташын, затым — Любанічы, дзе нямала было нашай радні, а за маляўнічым пагоркам — Крынікі, адкуль паходзіла матуля. На другі бок даліны і самой ракі Сэрвач ішлі вясковыя сенажаці і багатыя сады.

На поўдзень ад Баяр праз лясістыя пагоркі цягнуўся засценак Рукаўчычы і вёска Аканавічы з працавітым паспалітым людам, да якіх блізка падыходзілі забудовы гміннага Цырына з велічнай бажніцай на ўзвышшы, што прыдавала мястэчку і ўсёй Сэрвачкай даліне асабліваю чароўнасць і завершанасць цудоўнага краявіду.

Ад мястэчка амаль па шнурочку спадарожнічалі вёскі Красная, Церавічы, Быкевічы, Мітрапольшчына. Адтуль як на далоні віднеліся векавыя шпалеры з таполяў і ліп за ракою Сэрвач у Туганавічах. Да іх хочацца вярнуцца, але зробім гэта пазней. А цяпер у Трацавічах ля млына дарога скіроўвае ў Скробава, а пасля да Вызарак і Медзянвічаў. Перад намі некалькі засячковых хутароў — фаль-

ных мясцін былі крыніцай натхнення і творчасці паэта. Міжвольна згадаюцца радкі:

О, наваградскі край —
мой родны дом...
Куды б мяне ні кінуў лёс
жыццёвы,
Забьць я не магу твае палі,
дубровы.

Так ўсхвалявана пісаў паэт у раннім творы «Бульба».

А цяпер звернемся да асобных фрагментаў твора, які прысвечаны непасрэдна Завоссе, — баладзе «Тукай, або Выпрабаванні дружбы» ў цудоўным перакладзе паэтыкі-зямлячкі Ніны Тарас:

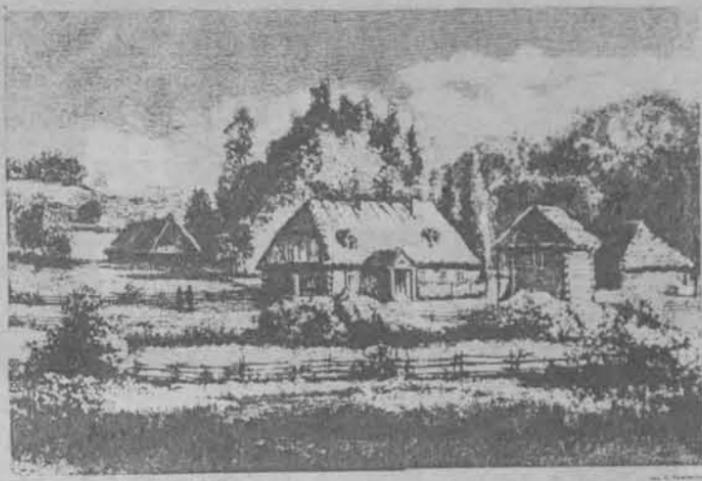
Ноч навісла над зямлёю...
Месяц з серабрыстым тварам
То спяцьць насустрач
хмарам,
То панікне за імглою.
А яны ўсё крочаць далей.
Над балотам дождж імгліцца.
Прамінулi ўжо Гніліца
і Калдычэўскія хвалі,
Дзе дрыгвы купчастай шыры
Абступіў гушчар сасновы,
На гары відаць Жарновай
Чуб, насунуты са жвіру.

Каб упэўніцца ў прывязцы тапа-

адказнасць перад будучыняй свайго і суседніх народаў, калі так дакладна перадаў на малюнку патрэбныя мастацкія і дакументальныя дэталі тапанімікі. Падобны малюнак міцкевічаўскай сядзібы ў Завоссе зрабіў вядомы мастак Напалеон Орда (1807—1883), аднак гэтых дэталю у яго няма. Малюнак атрымаўся ў яго больш абагульнены. Але сумняваюцца не трэба. Важна, што гэта адзін і той жа дом-сядзіба ў Завоссе калдычэўскім.

Цікава, што калі з пачатку вясны 1862 года на радзіму бацькі завітаў старэйшы сын паэта Уладзіслаў (1838—1926), яго галоўны бібліяграф Эдвард Паўловіч ахвотна згадзіўся суправаджаць дарагога гасця. Пазней згадаў: «Абвезлі яго па ваколіцах, знаёмлілі з памяткамі, слядамі бацькі, якія з рэлігійнай пачцівасцю перахоўваюцца. Былі ў Туганавічах, Завоссі і г. д.»

Сімвалічна і не выпадкова, што герой філасофскай балады «Тукай, або Выпрабаванні дружбы» (Адам Міцкевіч. «Зямля Наваградская, краю мой родны...» Мн. 1969. С. 84—94) заклапочана разважае аб каштоўнасцях жыцця, справядлівасці, вартасцях навукі, багаці, славы, прыстойнасці:

рыфмавання радкі, поўныя непасрэднасці і шчырасці:

Род Рымвідаў даволі слаўны
Па ўсёй Сэрвачкай даліне —
Ад Калдычэўскага Завосся
Да Падгайнай і Цырына.

Памятныя мясціны Адама Міцкевіча часта наведвалі і мы, вучні і настаўнікі Цырынскай школы, а таксама моладзь з суседніх вёсак і мястэчак. Пасля заканчэння вучобы даводзілася сустракацца і бачыць шматлікія «пілігрымкі» (вандроўкі) экскурсантаў і турыстаў з многіх краін свету. На такіх цікаўных гасцей, здаецца, паіраў бы бясконца. Мяне гэта вельмі цешыла. З радасцю згадзіўся пасля ўніверсітэцкіх студыяў у 1956 годзе паехаць папрацаваць у Музей Міцкевіча.

У наведвальнікаў узнікала нямаля пытаньняў, нават у нашадка паэта Ежага Гарэцкага, які наведваў родныя мясціны свайго дзеда ў красавіку 1957 года. «Ці засталася што-небудзь ад міцкевічаўскай сядзібы ў Завоссі? Прыходзілася тлумачыць, што ў перыяд першай сусветнай вайны па Сэрвачкай даліне тры гады праходзіла франтавая лінія варагуючых арміяў. Драўляны двухпавярховы свіронак, так званы «лябус», захоўваўся даволі доўга. Фотакарэспандэнты зафіксавалі яго стан у 1906 годзе, а праз дзесяць гадоў апошняй памятки не стала. Ваіна не пашкадавала. Таму «Калдычэўскія хвалі» калышуча адзінока.

Міцкевічаўскі камітэт, які ўзнік пасля наведвання Наваградчыны сынам паэта Уладзіславам у 1922 годзе, многае зрабіў для папулярызацыі жыцця і творчасці вялікага земляка. Яго стараннем быў падрыхтаваны і выдадзены ў Варшаве калектыўны зборнік прац, які закліканы даць уяўленне аб Наваградчыне з пункту гледжання геаграфічнага, гаспадарчага, культурнага, этнаграфічнага, а таксама аб славунасці гэтай гістарычнай зямлі — Адаму Міцкевічу. Гэтай тэме прысвечаны нарысы Марты Губіцкай «Калі будзеш у наваградскай старане...» і Вацлава Баравога — «Міцкевічаўская Наваградчына» — патрэбнай картай «міцкевічаўскі ваколіц». Тут падаюцца і назвы мясцін, якія згада-

юцца ў пісьмах або біяграфічных документах паэта.

Таму, зыходзячы з міцкевічаўскіх рэаліяў, меркаванні навуковых супрацоўніц Л. Усенкі і С. Анісімавай, выказаныя ў публікацыі «Дык дзе ж было Завоссе!» (ЛіМ, 1997, 28. III), у якой сцвярджаецца, што Завоссе, дзе нарадзіўся вялікі паэт, знаходзіцца пад Наваградкам «над рэчкай Осай, якая ўпадае ў рэчку Валюўку (Валюўню)... паміж мастком на Няневічы і мастком, які вядзе на Дзяляцічы—Любчу» — супярэчаць гістарычнай і біяграфічнай праўдзе. У ніводным дакуменце, творы Адама Міцкевіч не згадвае пра Осаўскае Завоссе. Затое Калдычэўскае Завоссе ўсплаўлена ім у баладзе «Тукай, або Выпрабаванні дружбы» не выпадкова. Тут і «лес Гніліца, і Калдычэўскае возера, і гара Жарнова» (пра яе, дарэчы, згадаў В. Каратынскі). Усё тут жа. Гэта гармонія, якая зыходзіць з сямейнай біяграфіі Міцкевічаў, паэтычных рэаліяў паэта. Іх ніхто не адважыцца перакрэсліць.

Няхай прабачаць шаноўныя супрацоўніцы Музея Адама Міцкевіча, што не магу падтрымаць іх спробы ўнесці штосьці новае ў жыццярэй паэта, калі яно не пацвярджаецца людскою памяццю (архіўнымі дакументамі), а пра Калдычэўскае Завоссе захаваліся пераканаўчыя сведчання, нават «дымы» алеў як доказы феадальна-імперскага праўлення ў нашым краі («Тукай...» С. 84). Гістарычныя і біяграфічныя факты патрабуюць аб'ектыўнасці. З імі трэба лічыцца, шанаваць дзеля справядлівасці і добрай памяці слаўтага земляка.

Леў МІРАЧЫЦКІ.

НА ЗДЫМКАХ: Завоссе. Домік, у якім нарадзіўся паэт. Рисунак Эдварда Паўловіча, 1842 г.; Максім Рылскі ў Завоссі. Здымак 60-х гадоў; свіран (даўні лябус). Здымак 1906 г.

варачкаў. Гэта і ёсць калдычэўскае Завоссе. Ля агромністага каштана ўзвышаецца помнік-абеліск, які клопатамі Міцкевічаўскага камітэта і стараннямі жыхароў Завосся і ваколічных вёсак у 1928 годзе быў збудаваны.

Каля яго ляжыць камень, які згодна з фамільным паданнем знаходзіўся ля бацькоўскага парога. На помніку віднеецца надпіс:

Тут, у Завоссі,
24 снежня 1798 года
нарадзіўся вялікі паэт
Адам Міцкевіч.

Схіляем галаву ў пашане да спыннага чалавека. Пагаджаем, як слушна адзначалі многія вучоныя, літаратары, мастакі, мемуарысты і проста наведвальнікі, што прыгажосць гэтай зямлі, народныя паданні і легенды, традыцыйны род-

німікі, звернемся па тлумачэнні да самога аўтара, бо ён іх падае. Варта заглянуць у пашыраны пяцітомны збор твораў, які выпусціла ў свет польскае выдавецтва «Чытэльнік», 1957. На старонцы 268 першага тома гаворыцца: «Тукай — звычайнае прозвішча, якое сустракаецца ў некаторых вёсках каля Завосся (на Наваградчыне), дзе адбываецца дзеянне балады. Гніліца — назва існуючага лесу. Калдычэва — Калдычэўскае возера паблізу Завосся. Жвірамі насунутае-прысыпанае. Жарновай гара — тут каля Завосся. Палель — імя быццам бы славянскага бажка».

Міжвольна прыгадаецца малюнак-літаграфія Эдварда Паўловіча (1825—1909), які быў знаёмы з паэтам і дружыў з яго сям'ёй. Відаць, мемуарыст-мастак адчуваў і разумеў вялікую

Ёсць мудрэц Палель — ён
прагне
Мудрацу даць дапамогу
...жыццёвай школе...

Так, мудрэц з народа змагаецца за ідэалы гуманізму, раіць не паддавацца спакусам, падману, а жыць прыстойна, дзеля справядлівасці. У гэтым ён бачыць несмяротнасць сапраўднага чалавека.

З маленства, колькі сябе памятаю, у бацькоўскім доме і навакольных вёсках «гутэйшыя людзі» глыбока шанавалі вялікага земляка. Яго партрэт у прыгожай арэхавай рамачцы, змайстраванай старэйшым братам Міхасём, размяшчаўся на пачэсным месцы нашага дома. Са сваім настаўнікам, а пазней і сябрам Каралем Янца-левічам з Любаніч многія памятныя мясціны паэта ён наведваў неаднойчы. Даводзілася чытаць ягоныя

МЭЯ ДРУЖЫЦЬ З БЭЗам

Больш як тры гады працягваецца дружба паміж творчым аб'яднаннем «МЭЯ» (Мастацтва, экалогія і я) з Гомеля і таварыствам беларускай культуры «БЭЗ» з Эстоніі. У гарадах Йыхва і Талін ужо адбыліся тры выставы гомельскіх мастакоў, членаў «МЭЯ», а ў ліпені-жніўні гэтага года па запрашэнню беларускага таварыства культуры з Эстоніі будзе арганізавана яшчэ адна, якая пройдзе пры падтрымцы аддзела культуры Гомельскага аблвыканкома.

НА ЗДЫМКУ: члены творчага аб'яднання «МЭЯ» Уладзімір АНДРЭЯНАЎ, Ларыса ЗУЕВА і Святлана КУРАШОВА адбіраюць работы для выставы ў Эстоніі.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА.

ПАМЯЦІ МАКСІМА ГАРЭЦКАГА

ЧЫТАННІ Ў ГОРКАХ

Традыцыйныя чытанні памяці Максіма Гарэцкага адбыліся днямі ў Горках у Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. А напярэдадні ў гэтай старэйшай ВНУ адкрыўся кабінет-музей вядомага пісьменніка. Тут устаноўлены бюст класіка беларускай літаратуры, на стэндах прадстаўлены яго творы, розныя дакументы і экспанаты, якія дапамагаюць прасачыць жыццёвы і творчы шлях Максіма Гарэцкага.

Створаны кабінет-музей пры кафедры беларускай і рускай моў. Ён будзе служыць аўдыторыяй для тэматычных заняткаў, а таксама для правядзення экскурсій. Аднымі з першых яго наведвальнікаў сталі ўдзельнікі чытанняў памяці Максіма Гарэцкага — навуковыя супрацоўнікі Інстытута літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, даследчыкі творчасці пісьменніка, літаратары, выкладчыкі БСГА, настаўнікі. Чакаецца, што з Санкт-Пецярбурга прыедзе яго дачка Галіна Максімаўна.

У Горках шануюць памяць аб гэтым выдатным чалавеку. На старадаўнім будынку вучэзнага корпусу, у якім Максім Гарэцкі спасцігаў асновы навук, у гонар 100-годдзя з дня нараджэння пісьменніка была адкрыта мемарыяльная дошка. Яго імя названа раённая бібліятэка, вуліца, на якой ён калісьці жыў.

Пасля літаратурных чытанняў іх удзельнікі наведвалі сядзібу-музей Максіма Гарэцкага на яго радзіме ў вёсцы Малая Багацькаўка Мсціслаўскага раёна, сустрэліся з яго землякамі.

І ТУТ ДУШОЙ АДПАЧЫВАЮЦЬ

Сапраўднай кладоўкай расліннага багацця стаў Цэнтральны батанічны сад Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, якому сёлета спаўняецца 65 гадоў. За гэты час у ім сабрана каля дзвюх тысяч відаў раслін, радзіма якіх — усе кантыненты свету. Чаго толькі ў ім няма!

Падзвіжца на заморскія расліны, палюбавацца імі прыходзяць штогод дзесяткі тысяч наведвальнікаў. А мінчане ідуць адпачываць сюды цэлымі сем'ямі. Тут амаль сто гектараў экзотаў, прыгажосці, цішыні ў цэнтры двухмільённага горада. Не злічыць утульных мясцін, прывабных куточкаў.

Добра. Прыгожа.

Аднак асноўная задача Цэнтральнага батанічнага — навукова-практычная дзейнасць. Яго шматлікія лабараторыі займаюцца інтрадукцыяй раслін, праблемамі аховы прыроды, укараненнем навуковых дасягненняў у сельскагаспадарчую вытворчасць, у лясную гаспадарку. Прапанаваны для вырошчвання ў народнай гаспадарцы баршчэўнік, абляпіха, лімоннік кітайскі, дзесяткі іншых кармавых, тэхнічных і лекавых раслін. Выведзены каля сотні новых сартоў кветкава-дэкаратыўных раслін. Навукова абгрунтавана арганізацыя ў рэспубліцы запаведнікаў, заказнікаў. Сад мае сувязі з дзесяткамі батанічных садоў розных краін.

Сёння, у дні святкавання 930-годдзя Мінска, батанічны сад наведваюць тысячы людзей. Як заўсёды, яны тут душой адпачываюць.

Здымкі зроблены нашым фотакарэспандэнтам Віктарам СТАВЕРАМ у Цэнтральным батанічным садзе.

АДАМУ МІЦКЕВІЧУ — УДЗЯЧНЫЯ ЗЕМЛЯКІ

У наступным годзе да 200-годдзя паэта Адама Міцкевіча на месцы яго нараджэння ў Баранавіцкім раёне будзе адкрыты музей-сядзіба.

Кіраўнікі калгаса "Шлях Леніна", на цяперашняй тэрыторыі якога знаходзіўся хутар вёскі Завоссе, дзе Адам Міцкевіч з'явіўся на свет, вырашылі аднавіць усе пабудовы ў такім выглядзе, якімі яны былі пры жыцці паэта. На месцы маёнтка ўжо пабудаваны дом, у якім нарадзіўся паэт, двухпавярховы свіран, кароўнік, адрыва, склеп, ачышчана возера. Работы вядзе рэстаўрацыйная брыгада з Мінска, а праекты пабудовы, што рэальна існавалі, адшуканы ў архівах Польшчы.

НАВІНЫ ФІЛАТЭЛІ

КАТАЛОГ І КАНВЕРТЫ

Пінску 900 гадоў

Куды

Каму

Індэкс

Беларуская філатэлістычная літаратура папоўнілася яшчэ адным выданнем. Паступіў у продаж так неабходны беларускім філатэлістам "Каталог паштовых марак Рэспублікі Беларусь. 1996". У новым выпуску каталога апісаны паштовыя выпускі 1996 года. А гэта — 54 паштовыя маркі, 10 арыгінальных паштовых блокаў і 17 спецыяльных штэмпеляў, якія расказваюць аб гісторыі, флоры і фауне рэспублікі, аб вядомых гістарычных асобах Беларусі. Паштовыя выпускі 1996 года — гэта важкі і цікавы ўклад у беларускую філатэлію.

Папоўнілі свае калекцыі філатэлісты, якія збіраюць паштовыя канверты.

Споўнілася 125 гадоў з дня нараджэння Адама Багдановіча (1862—1940), бацькі вядомага беларускага паэта Максіма Багдановіча, этнографа, мовазнаўцы, фалькларыста. А. Багдановіч скончыў у 1882 годзе Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю. Працаваў у Мінску загадчыкам гарадскога пачатковага вучылішча (1885 год), у Гродне ў зямельным банку (з 1892 года). Жыў у Ніжнім Ноўгарадзе і Яраслаўлі. Ён аўтар шматлікіх работ: "Пра паншчыну", "Этнічны састаў народаў славянскіх і рускіх", "Этнічны састаў беларускага народа" і шэраг іншых. Запісаў шмат твораў беларускага фальклору. Ён напісаны ўспаміны аб сыне-паэце, М. Горкім, Ф. Шаляпіне.

На малюнку канверта — партрэт вучонага, васількі і надпіс: "Адам Ягоравіч Багдановіч. 1862—1940. Вучоны-этно-

граф, педагог, выдатны дзеяч беларускай культуры". Аўтар канверта — мастак Мікола Рыжы.

Сёлета спаўняецца 900 гадоў гораду Пінску. Да юбілею выданы паштовы канверт. Упершыню горад Пінск (летапісны Пінск) упамінаецца ў "Аповесці мінулых гадоў" пад 1097 годам. У гэтага горада багатая гісторыя. Ён быў цэнтрам Пінскага княства. З пачатку XIV стагоддзя ў саставе Вялікага Княства Літоўскага. У 1581 годзе горад атрымаў магдэбургскае права і герб — у чырвоным полі залаты лук з нацягнутай цецвой, сталёвае джала стралы накіравана ўправа. Пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай (1793) Пінск — у саставе Расійскай імперыі, цэнтр павета. У сярэдзіне 20-х гадоў XX стагоддзя — сталіца Палесся (у складзе Польшчы), а потым — у 1939—1954 гадах — цэнтр вобласці ў саставе БССР. Сёння Пінск — горад абласнога падпарадкавання, цэнтр раёна ў Брэсцкай вобласці.

На малюнку канверта — набыражная ракі Піны, пінскі касцёл і манастыр (былы) францысканцаў. Тут у 1396 годзе быў узведзены драўляны манастыр, а ў 1510-м пабудаваны каменны касцёл, які ў 1712—1730 гадах быў крыху перабудаваны. Галоўны фасад касцёла багата дэкарыраваны карнізамі, пілястрамі. Інтэр'ер касцёла быў упрыгожаны драўлянай скульптурай, арнаментальнай разьбой і фрэскамі, створанымі ў 1909 годзе мастаком Б. Вішнеўскім.

Леў КОЛАСАЎ.

Рэдактар
Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:
Беларускае таварыства па сувязях
з суайчыннікамі за рубяжом
(таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:
220005, Мінск, праспект
Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 213-31-97,
213-32-80, 213-30-15, 33-16-56,
213-37-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў,
матэрыялы якіх друкуюцца на старонках
«Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, звырстана і
аддрукавана ў друкарні
Беларускі Дом друку
(220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).
Тыраж 3 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 939.
Падпісана да друку 30.6.1997 г. у 12.00.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.